

ISSN 2245-3539

Orientering

Nr. 60 - Juni 2022 – 28. årgang

- s. 1 Lift til Arkivet- og sikkerheden
- s. 2-3 Nyt fra forening og arkiv – og Kjeld Snedkers fund
- s. 3 Nagelsti Elværk truet af brand
- s.3-4 To ”baner” mødes (næsten)
- s. 5 Tog til tiden ”Nysted-banen” i Toreby Sogn
- s. 6 Sommerfest på Sønderskovhjemmet
- s. 7 ”Toreby-prinsen” og Flintinge Præstegård
- s. 8. Kalender, adresser m.v.

Kære medlemmer.

Så er vores lift (”elevators”) monteret, - men den er endnu ikke taget i brug. Vi afventer de nødvendige sikkerhedsgodkendelser?

En STOR TAK til ”kommunen”, som fandt pengene.

Liften er opstillet i trapperummet i det tidligere alderdomshjem.

Der er indgang fra Plejecentrets hovedindgang, og der er så fire trin at forcere, men de kan klares med den allerede installerede lift, så også kørestols-brugere kan komme op til os i ”Toreby Sogns Lokalthistorisk Forening og ARKIV”. - Vi vil markere indvielsen af liften, når vi får nærmere besked, og SÅ får I en ”invitation” gennem dags- og uge-pressen – eller hvis vi har jeres mail-adresse (se side 7).

Siden sidst - af Susanne Poulsen - formand

Den 15. marts afholdt vi ordinær generalforsamling, men inden da så vi på fotografier m.m. fra ”Sundtoftegård”, som nu er væk, og fra den nye Sundskole, som er ved at blive bygget. - Tage Jensen , Hanne og Otto stod for indslaget.

D. 20 april havde vi foredrag i ”Grænge Beboerhus”, hvor Jørgen Pyndt fortalte om sin barndom i Grænge og omegn. Vi fyldte beboerhuset – godt og vel – der kom 75 gæster! – Tak for det fantastiske fremmøde, og specielt tak til ”beboerhuset” (Kjeld G.Larsen og Hans Malmskov), som klarede alt det ”praktiske”!

Foredraget samt kaffe og kage kunne tilbydes uden entre, fordi foreningen har fået et større beløb fra ” **Lolland-Falster og Langelands Købstæders Brandsocietets Fond**”. Tak for de penge!

Som det fremgår af programmet for efteråret, kan vi tilbyde endnu et gratis foredrag – incl. kaffe og kage – for fondspengene!

Nyt fra ARKIVET: Vi har i forbindelse med arbejdet med liften – fået sat en skillevæg op i kældergangen, hvor vi i forvejen har et opbevaringsrum til vores ”museumsgenstande”. Vores opbevaringsrum er derved udvidet betragteligt, - og der er etableret lys i lokalerne!

Planen er, at når liften er kommet i gang, skal en del materiale m.m. fra arkivrummet, flyttes i kælderen. I arkivrummet skal der så opsættes nye reoler, så rummet kan blive mere funktionelt indrettet.

En efterlysning – med omsvøb.

Otto Sørensen

Kjeld Snedker – den afdøde lokale arkæolog og historiker fra Nagelsti har medvirket ved utallige udgravninger på Lolland, og han har bidraget til en masse oplysninger om slægter i bl.a. Toreby Sogn.

Toreby Sogns Lokalhistoriske Forening og Arkivs oprettelse havde hans store interesse, og han bidrog med en masse oplysninger. Ved hans død fik arkivet yderligere materiale overdraget.

I ”Lolland-Falsters Historiske Samfunds” årbog for 2019 bringes hans indsats for ”Museum Lolland-Falster” – (og ”Stiftsmuseet i Maribo”) i erindring, idet han udgravede ”Kirkehøj” i Udstolpe. En meget sjælden type stor-stens-grav (”jættestue”), hvor to gravkamre er bygget op mod hinanden i samme høj.

Kjeld Snedkers præstation i forbindelse med udgravningen (1963) må beundres, højen og alle sten var nemlig for længst fjernet (ca. 1880), men tydelige rester viste, hvor der måtte have ligget en gravhøj: menneskeknogler, potteskår, flinteredskaber og smykker/perler m.v. – Materialet blev analyseret – blandt andet blev knoglerne analyseret på ”Retsmedicinsk Institut”.

Efter behandling og analyser blev de fleste fund **leveret tilbage til markens ejer** (på ”Kirkehøjgård” i Udstolpe). Her blev de opbevaret indtil 2014, hvor museet blev kontaktet med ønsket om at ejeren kunne overdrage ”en kasse med oldsager” til museet!

Hvorfor skriver jeg nu et indlæg om en forsvunden gravhøj i et andet sogn? - Jo, nogle oplysninger i ”sagen” kunne have interesse også for os.

- Det var altså muligt (i 1962-63) at finde en forsvunden gravhøj. – Måske kan man endnu finde forsvundne gravhøje i Toreby Sogn (knogler? potteskår? i pløjede/harvede marker)?
- Måske er du ejer af – eller har kendskab til ejere af ”oldsager”, som ikke er vurderet af museet, eller som museet har afleveret tilbage til ejeren af marken? – som i Udstolpe.

”Museum Lolland-Falster” vil helt sikkert være meget interesseret, og vi vil naturligvis gerne formidle kontakten. - Gravhøjene i Udstolpe blev udgravet af Kjeld Snedker, Nagelsti, og det var ikke nogen nem opgave at ”finde” hvor de forsvundne sten havde stået - og rekonstruere gravene, - men det gjorde Kjeld Snedker! Stenenes aftryk i lerlaget under pløjelaget viste, hvor stenene havde stået, og en oversigtsplan kunne tegnes! – Bravo, Kjeld!

Hele den spændende historie om ”Kirkehøjen” kan læses i ”Lolland-Falsters Historiske Samfunds Årbog 2019” s. 24-36.

Nagelsti El-værk*¹ truet af brand

”Lolland-Falsters Venstreblade” skrev d. 30. juli 1953 om en brand, som kunne have givet problemer i store dele af sognet!

”Ved 14-tiden i går opstod der ild i den store maskine på Nagelsti el-værk, idet flammer stod ud fra dynamoen, hvor der tilsyneladende var sket en kortslutning. ZONEN*² tilkaldtes og ved brug af en mængde kulsyresne fik man slukket ilden.

Efter hvad der oplyses på værket i dag er skaden minimal, således at man allerede var i færd med at prøvekøre maskinen, som i løbet af dagen sættes ind i drift. Dette er også nødvendigt, da værket i øjeblikket er overbelastet som følge af høstarbejdet.

Sprøjten måtte vente på skib.

Da ZONEN i går rykkede ud til branden på Nagelsti og Omegns El-værk, forsinkedes udrykningen flere gange. Først fordi drejebroen var åben på grund af at et skib skulle igennem.

Dertil kom endnu en forsinkelse, idet en billist – trods udrykningshorn og udrykningsflag og blinkende alarmlygter, alligevel blev holdende på vejbanen, som kun havde en vejbane p.g.a. vejarbejde. Nu var det ”desværre” ikke billisten eget hus, der var ild i, ellers havde han nok flyttet sig!

**¹”Nagelsti og Omegns El-værk” lå/ligger ved Nystedvej overfor ”Toreby Mejeri”. Begge virksomheder er ophørt, men bygningerne vidner om en aktiv tid i krydset Åmarksvej/Bymarken-Nystedvej.*

**²”ZONEN” var et redningskorps (som ”Falck” og ”Toreby Redning” er i dag). ZONEN i Nykøbing havde station bygget over Tingsted Å, ved siden af parkeringspladsen til NETTOs butik ved Vestensborg Allé.*

Ved Nagelsti Elektricitetsværks
Jubilæum 1937

★

Melodi: Hjalmar og Hulda.

Og Grund til at feste, det har vi bestemt!
Enhver véd, hvad Samhold betød.
At starte vort Værk, det var ikke saa slemt,
det gik uden Gnister og Stød.
Et Hundrede Mandfolk for Værket straks hefter,
vi fik en Maskine paa 80 Hestekræfter,
Maskinen den snurrede' og blev sjælden kold,
— — men der fulgte Aar, som var værre end »12«!

Ja, Dage der kom, hvor med Oljen det kneb,
en Draabe betaltes med Guld,
og no'et sku' der gøres, — i Posen man greb,
men hjalp det, at Posen var fuld? —
nej, Motoren kunde tilslut ikke hikke,
Bestyreren maatte saa rende og kigge,
og endelig fik vi et Lokom, 'il,
men her kneb det ogsaa med Brændsel og Ild.

Med Sugegas prøvede vi som bekendt,
i 2 Miles Omkreds det stank!
Paa Værket vi havde en tro Assistent,
men død om paa Gulvet han sank,
han havde indaandet for meget af Gassen,
men da vi saa baksede med ham paa Pladsen,
saa vaagned' den Døde paany op til Daad,
— Bestyreren sparede altsaa sin Graad!

To "baner" mødtes – næsten! – Dan Lorentzen/Otto S.

Arkivet har protokoller og andre dokumenter vedr. **Toreby Skytteforening** – blandt andet det "overdragelses-brev" arkivet modtog i 2006. Heri skrev Skytteforeningens sidste formand bl.a. følgende efter foreningen var blevet opløst ved generalforsamling d. 2/8 1983:

"Efter foreningens vedtægter blev aktiver og formue overgivet til Nykobing F. Skytteforenings ungdomsafdeling.

Det sidste, der så var tilbage, var grundstykket, hvor skydebanen havde ligget.

Jeg forsøgte at sælge grundstykket til naboerne, men fik brev fra naturfredningsnævnet, som skulle høres, fordi det lå tæt på Flintinge Å.

Efter flere henvendelser til Teknisk Forvaltning, om de ville overtage jorden, uden at jeg fik noget svar, valgte jeg at forære de gamle protokoller samt skodet på grundstykket til lokalhistorisk forening i Toreby, og mener hermed at vedtægternes bestemmelser er opfyldt.

Med venlig hilsen

Dan Lorentzen – august 2006."

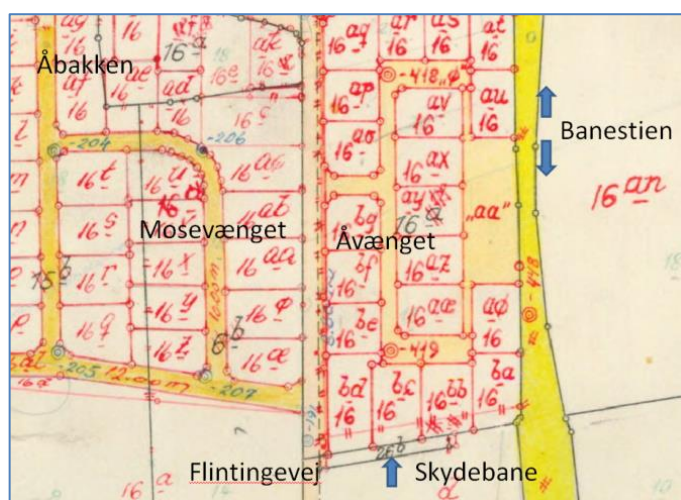
Skydebanen benyttede jernbanedæmningen (SNNB) som den vold, der opfangede vildfarne projektiler. Skydningen holdt pause, når "Nysted-toget" passerede! Vore kilder kan fortælle, at de som børn havde spas af at grave projektilerne frem af dæmningen.

Det smalle mosestykke blev aktuelt i foråret 2022, idet der var planer om at anlægge en sti fra "bane-stien" og ud til Flintingevej – og samtidig nedlægge jernbanestien, så den ikke nåede til Flintinge.

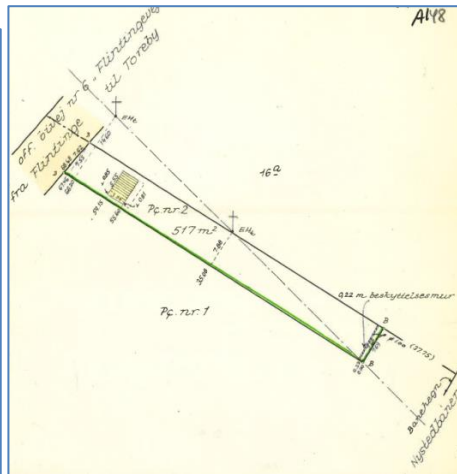
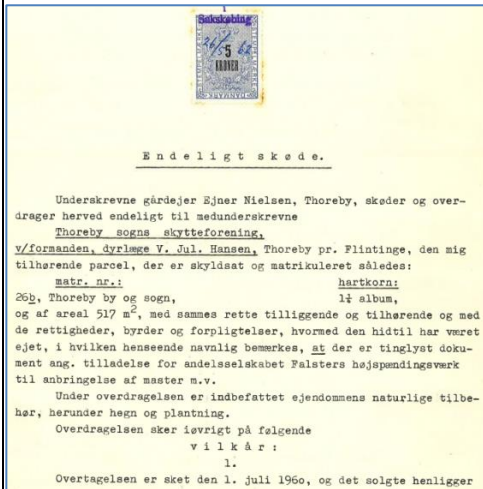
De stiplaner nød ikke fremme, og "Bane-Danmarks" oprindelige planer for "banestien" blev fastholdt: stien vil blive forlagt på det sidste stykke ved Flintinge. Viadukten under "Fugleflugtsbanen" vil blive nedlagt og stien ført langs nordsiden hen til Møllevej.

Oversigtskort - 2022

Fortsættes på næste side.

Her ses en kopier af skødet og skydebanen indtegnet på stemplet papir! (Originalerne kan ses i Arkivet).

Der blev skudt med ”salon-rifler” på 50 meter bane.

De dygtigste skytter på banen var i 1963: Erik og Knud Kragh, Ole Ibsen og Ole Brandt (uden ansvar for rigtigheden af påstanden, men det er de navne, der nævnes ved

”Ungdomsamtsskydningen” i 1963).

Tog til tiden - SNNB–Stubbekøbing-Nykøbing-Nysted-Banen

Tiden er 1910, og jernbanen fra Nykøbing til Nysted - og tilbage igen - var en realitet. Passagerer fra Toreby skulle til Flintinge for at komme med toget, og først i 1927 blev der etableret et trinbræt med læskur til ventende passagerer ved Gammel Landevej (som vel hed Toreby Landevej?). Øster Toreby fik trinbræt i 1928 (”Nagelsti Trinbræt”).

I Flintinge kunne passagerer stige på toget fra perronen ved Flintinge Station. En ”stationsforstander” og en ”statelig” signalmast dirigerede trafikken.

Trinbrætter var der også ved ”Fuglsang” (Koalleen-Sløsserupvej) og ved Sløsserup (Kildevej).

Dette slørede foto viser et udflugtstog, som lige har passeret Landevejen på vej mod Nagelsti”/Ø.Toreby.

Foto fra Jørgen Skaftø

Det - og meget mere - om hele banen kan du høre om ved foredrag og billedfremvisning **d.20. september kl.19** i Forsamlingsgården, hvor en meget vidende ”jernbanemand”, Ole Lenarth Nielsen, kommer og fortæller banens historie.

Foto, Thoreby trinbræt, ca. 1956: Bagerst fra venstre ses Birgit og Ann Kirstine Friis Hansen og deres fætter Jan Vegge. Forrest fra venstre Anne Mette Vegge, og Lisbeth Friis Hansen. - Friis Hansen-pigerne er frisør Friis Hansens døtre. I baggrunden ses ”plankeværket”, som spærrer Gammel Landevej.

Togtrafikken standsede (helt) i 1966, så **nogen må kunne huske noget?**

Måske har du fotografier? **Kom, hør, se, vis og fortæl!** - - - Hanne og Otto Sørensen

”Sønderskovhjemmet” har tradition for at afholde sommerfester.

Arkivet har indbydelsen til festen i **1938**:

INDBYDELSE til Sønderskovhjemmets Sommerfest og Bazar Onsdag d. 15. Juni (Valdemarsdagen)

Kl. 2¹/₄: Velkomst ved Forstander H. Melchior Jensen.
Kl. 2¹/₂: Taler Dr. theol. Stiftsprøvt H. Ussing, København.
Kl. 6: Taler cand. theol. Falk-Hansen, København.
Kl. 7—8¹/₂: Musik ved F. D. F.s Orkester fra Maribo.
Kl. 9: Afslutning. — Resultatet af Bortlodningen bekendtgøres.

TOMBOLA, BORTLODNING OG UDSALG
OM AFTENEN ILLUMINERES HAVEN
— ALLE ER HJERTELOG VELKOMNE —

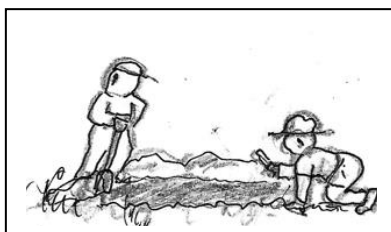
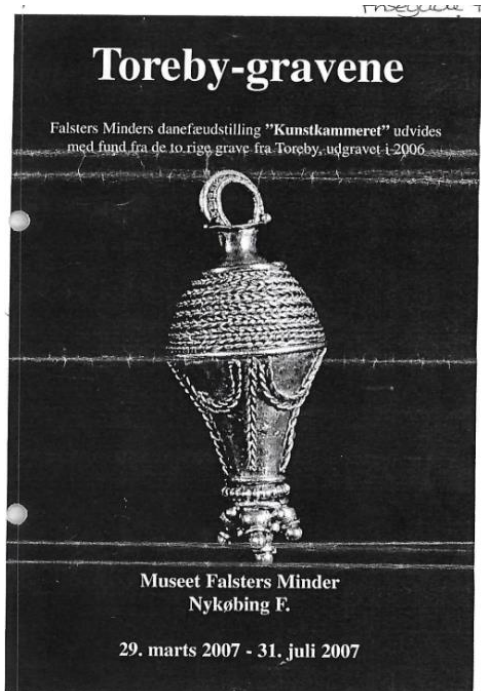
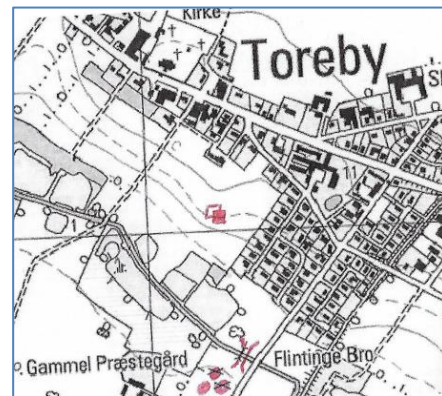
► Mellem Møderne serveres Kaffe, Øl og Sodavand i Haven ◀

Også i år bliver der holdt taler og festet i haven ved Sønderskovhjemmet søndag d. 12. juni kl. 13:30

Husker du fundet af de rige gravfund fra Romersk Jernalder?

Her er lidt oplysninger om ”Torebygravene” – fundet i 2006.

Vil du læse mere, kan du se ”Lolland-Falsters Historiske Samfunds Årbog” fra 2007: ”Torebygravene – to rige lollandske jernaldergrave” skrevet af udgraveren, Bo Gyldenkerne (11 sider). Kortet er hentet der.

Falsters Minders danefæudstilling ”Kunstkammeret” udvides med fund fra de to rige grave fra Toreby, udgravet i sensommeren 2006. Udover graven med ”lilleprinsen” udgravede Museet Falsters Minder også en kvindegrav fra midten af romersk jernalder, dvs. omkring 200 e. Kr. f. Gravene lå i et byggemodningsområde lige nord for Flintinge Å på Østlolland. De døde trækister var gravet to meter ned i jorden. De var dækket af jord og meget store sten.

I kvindegraven var der sølv- og guldsmykker foruden en perlekæde og en flot ornamentet hårkam af ben. Kvinden har båret en perlekæde om halsen med et flot guldvædhæng, en berlok af guldfiligran, og to S-formede bronzevedhæng. Perlerne var både af glas og af rav. På fingeren har hun båret en guldring. Hendes dragt har været holdt sammen af fire yndige dragtspænder af sølv.

Gravene er blandt de rigeste danske fund fra romersk jernalder.

Noter fra ”Præstegården” i Flintinge:

1. **Erik Frederiksen Monrad**, (Præst i Toreby 1699 – 1711)

Præsterne boede dengang i Flintinge i den præstegård, der brændte 24. april 1750.

Fortsættes på næste side.

Præstegården blev genopbygget, men brændte igen og blev genopbygget. Efter ”sigende” er de senere bygninger bygget på fundamenter og kældre, som er meget gamle?

Gården ligger stadig i Flintinge, – men præsten fik nybygget bolig i 1924 – i Toreby, og gården er nu i privat eje.

2. Præsten **Jens Sandø** i Thoreby (1774-1805) var født med sejrsskjorte*. Engang brændte der 2 gårde i den tæt sammenbyggede Flintinge by. Disse gårde lå lige over for Præstegården, og der var ild i dem begge før Dr. Sandø kom til stede. Han tog sin sejrsskjorte med og gik igennem den lille slippe mellem den ene af de brændende gårde og en nabogård. Denne slippe var ikke større end han lige kunne knibe sig igennem, men ilden standsede og den anden gård reddedes.

3. Præsten-og-Digteren **Hans-Nordrup** var præst i Toreby 1748 – 50. Han boede i Præstegården i Flintinge og døde efter et begivenhedsrigt liv, hvor han havde været ”langt omkring”.

Han blev begravet i Nordrup Kirke i familiens murede krypt indrettet for hans far, Provst Hans Sivertsen og hans Familie.

4. Her ses **Severin Widding** med hele sin familie i præstegårdens have. Han var præst i Toreby fra 1913 til 1923. (fra ORIENTERING Nr. 25 – november 2008)

***Sejrsskjorte:** hel fosterhinde, som nogle spædbørn endnu er omsluttet af under og umiddelbart efter fødslen, - at blive født sådan mentes at medføre lykke og held i livet.

Kontingent for 2022:

kr. 200 for ”familie-medlemskab” og firmaer

kr. 150 for ”enkelt-medlemskab”.

- Betal kontant ved dit besøg i ARKIVET – eller
- gennem ”net-bank” – benyt vores konto nr. 5359 0243551, - husk ”afsender”.

Efterlysninger: Hvis du har en **mail-adresse**, som du vil give os, så send en mail til info@torebyarkiv.dk – eller til perlp54@gmail.com (kasserer Per Poulsen).

Husk at oplyse navn og adresse.! - Hvis du har en **telefon**, der kan modtage **SMS'er**, så skriv nummeret i mailen eller SMS til 2929 0090 – husk afsender.

Vi skal nok lade være med at misbruge oplysningerne (eller ”dele” dem med andre!), men vi vil gerne være lidt moderne!

Kalender:

August-september? – Indvielse af lift/"elevators" – se forsiden!

20. sept. Kl 19: SNNB /Stubbekøbing-Nykøbing-Nysted Banen kl. 19 i Toreby Forsamlingsgård; - Foredrag ved forfatter, **Ole Lenarth Nielsen.** - "Arkiverne" langs hele banen er inviteret. – **Gratis adgang - incl. kaffe og kage.**

11. okt. kl. 14: Besøg på "Brandmuseet i Nykøbing F." - Entre kr. 30. - Kaffe og kage gratis! Tilmelding til bestyrelsen (se liste herunder) – og angiv, hvis du vil have billejlighed.

12. nov. Kl. 10 – 15: "Arkivernes dag" – åbent til udstilling, arkiver m.m. – Gratis kaffe og kage hele dagen! – Tema: Ikke fastlagt – lad dig overraske!

ARKIVET's adresse er: Åmarksvej 5¹, 4891-Toreby

Bestyrelse m.m.:

Susanne Poulsen (formand), Saks Købingvej 13, 4891-Toreby, (2365 4985)
swp62@outlook.dk

Ingolf Møller Pedersen, Grænge Skovvej 14, 4891-Toreby, (2088 6352)
Per Poulsen (kasserer) Saks Købingvej 13, 4891-Toreby (2163 7686)
perlp54@gmail.com

Knud Wilster Hansen, Gl.Landevej 19, 4891-Toreby (5486 9615)
reklamemix@hotmail

Bodil Janik (sekretær) Strandgade 45^{st.th.}, 4800-Nykøbing F (2910 2150)
janikbodil@gmail.com

Niels Lück, (suppleant) Klosterstræde 9, 4800-Nykøbing F. (2085 1428)

Egon Lintner, (suppleant) Flintingevej 7, 4891-Toreby, (5486 9438)

Tage Rødby Jensen (Arkivleder), Lindevænget 20, 2.th., 4800-Nykøbing F
tagerodby@live.dk (5174 6216)

Arkivet: 2929 0090 – og *info@torebyarkiv.dk*

Facebook: *toreby arkiv*

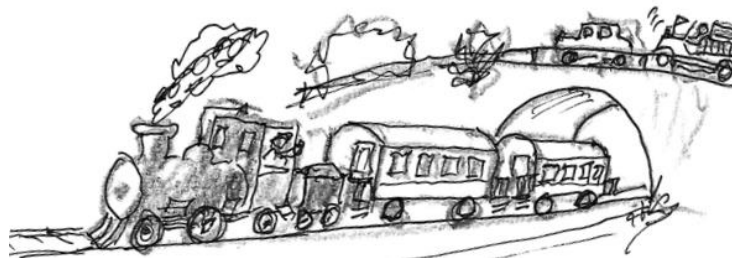
Arkivets hjemmeside: *torebyarkiv.dk/*

Otto Sørensen (redaktør), Møllevej 14, 4891-Toreby,
(5486 9466 – 7175 5060) *otto@flintinge.eu.*

Bank-konto: 5359 0243551 - Husk at oplyse navn og adresse.

Kontingent: kr. 200 (husstand og firmaer) – kr. 150 (enkeltmedlem).

KOM og se og hør om SNNB-jernbanedrift på Lolland-Falster d. 20. sept. Kl. 19.

KOM og se og hør om bl.a. brandredning d. 11. okt. Kl. 14: Brandmuseet!